

МИСЛИВСЬКА ФАУНА ТЕРИТОРІЙ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ РЕШЕТИЛІВСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (УКРАЇНА)

Смоляр О.В.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Науковий керівник – Смоляр Н.О., кандидат біологічних наук,
доцент кафедри прикладної екології та природокористування
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ) є не тільки територіями збереження рідкісних видів флори та фауни, а й репрезентативними територіями збереження, відтворення й охорони диких видів, у тому числі й мисливської фауни. Це важливо в сучасних умовах, адже мисливство є невід'ємною галуззю людської діяльності, а спортивне мисливство – видом рекреації і, до того ж, одним із механізмів регулювання чисельності популяцій тварин у незбалансованих умовах довкілля. Щоб забезпечувати цю діяльність необхідно вивчати видовий склад, мати інформацію про кількісні показники мисливської фауни на відповідних територіях. Загальновідомо, що біорізноманіття на сьогодні найкраще репрезентоване на природно-заповідних об'єктах та територіях, які є своєрідними біоцентрами, де воно сконцентроване, відтворюється в умовах встановленого заповідного режиму, і звідки поширюється на ті території, які трансформовані в результаті господарської діяльності. А тому й мисливська фауна регіону безпосередньо залежна від стану збереженості її на об'єктах ПЗФ.

Решетилівський район належить до таких у Полтавській області, що мають показник заповідності нижче середнього (1,66%) [1]. Природний потенціал району значний (наявність різноманітних типових природних екосистем уздовж долин річок Псел, Говтва, Говтва Вільхова, Говтва Грузька, Полузир'я та малих річок, які є складовими регіональної екологічної мережі, знахідки рідкісних видів рослин і тварин) та мають достатній резерв для збільшення кількісного та якісного показника ПЗФ району [3].

Тваринний світ Решетилівщини визначається лісостеповою специфікою, є відносно багатим, і репрезентований такими фауністичними комплексами: біляводним, степовим, лучно-болотним, лісовим, синантропним. Наявна на території району густа гідромережа з основною водною артерією Псел визначає своєрідні екокоридори, якими здійснюють міграції багато видів птахів, зокрема й мисливського значення, які в регіоні не гніздують.

Найбагатшими біоцентрами збереження та відтворення видів мисливської фауни є існуючі та перспективні природно-заповідні території району. Сучасна природно-заповідна мережа (ПЗМ) Решетилівського району Полтавської області включає 12 об'єктів загальною площею 1680,1 га, що складає 1,66% від загальної площі району при середньому по Полтавській області 4,95% [3]. У її

структурі представлено чотири категорії природно-заповідних об'єктів: заказники – орнітологічний (1 – «Михнівський»), ботанічний (1 – «Новодиканський»), ландшафтні (5 – «Гарячківський ліс», «Кузьменки», «Щербаки», «Демидівський», «Калениківський»), заповідні урочища (2 – «Кут», «Дубина»), пам'ятки природи ботанічні (4 – вікові дерева дуба звичайного). Майже всі (11 із 12) природно-заповідні об'єкти місцевого значення. Орнітологічний заказник «Михнівський» має статус загальнодержавного. На заповідних територіях зберігається різноманіття рослинного і тваринного світу, притаманне природним екосистемам центральної лісостепової частини Полтавщини, а також рідкісні види рослин (40 видів) і тварин (44 види хребетних).

Об'єкти ПЗМ Решетилівського району, окрім чотирьох ботанічних пам'яток природи, характеризується високими показниками ландшафтної, ботанічної, зоологічної типовості та унікальності. Їх мисливська фауна представляє 59 видів хребетних тварин, 14 із яких (23,7%) це – ссавці, решта – 45 видів (76,3%) – птахи.

Найбільшим видовим різноманіттям мисливської фауни виділяється орнітологічний заказник «Михнівський» 13 видів ссавців і 23 – птахів. Всі ландшафтні заказники «Гарячківський ліс», «Кузьменки», «Щербаки» і «Демидівський» репрезентують різні екосистеми долин річок Говтви, Говтви Вільхової, Говтви Грузької і практично знаходяться неподалік (села Жовтневе, Кукобівка, Нова Диканька, Демидівка, селище Решетилівка). Тому й кількісні показники мисливської фауни, і розподіл видів за групами є подібними (28-33 види; відповідно ссавців 7-11, птахів – 21-23). Заповідне урочище «Дубина» виявляє 29 видів, тобто дещо подібні характеристики до заказників (ссавців – 9 видів, птахів – 20). Незначна кількість мисливської фауни на території заповідного урочища «Кут» пояснюється незначною його площею, а тому меншою різноманітністю екосистем. Майже такі ж показники характеризують і ботанічний заказник «Новодиканський» (14 видів; ссавців – 5, птахів – 9), територія якого представлена яружно-балковою системою, оточеною з усіх боків сільськогосподарськими угіддями. Підтверджується думка про те, що об'єкти природно-заповідного фонду, які мають більші площі і різноманітніші екосистеми, виявляють вищі показники видової біорізноманітності, що нами підтверджено і характеристикою їх за видами тварин мисливського значення.

За результатами аналізу видового списку мисливської фауни об'єктів локальної ПЗМ нами встановлено, що такі види ссавців, які належать до списку мисливських звірів, як *Lepus europaeus* L., *Vulpes vulpes* L., *Mustela erminea* L., *Meles meles* L., *Sus scrofa*, *Capreolus capreolus* L. зустрічаються майже на території всіх заказників і заповідних урочищ, тобто об'єктів ландшафтного рівня охорони, а види, життєдіяльність яких ще більше приурочена до гідрофільних екосистем (наприклад, ондатра) зустрічаються рідше. Тільки для заказника «Михнівський» наводиться *Alces alces* L. Тільки для заповідного

урочища «Кут» відмічена *Sciurus vulgaris* L. Куниці теж спорадично представлені у фауні заповідних об'єктів: *Martes foina* L. тільки у заказниках «Михнівський», «Кузьменки», «Щербаки», «Новодиканський», а *Martes martes* L. – у заказниках «Михнівський», «Гарячківський ліс», заповідному урочищі «Кут». Мисливська орнітофауна дещо краще представлена у фауні заповідних об'єктів Решетилівського району. Найбільше в ній видів біляводного фауністичного комплексу. Найбагатша орнітофауна на території орнітологічного заказника «Михнівський» (34 види). Вона також є багатою на територіях тих об'єктів, де представлені гідрофільні екосистеми. У списку наводяться гуси, качки, кулики. Лучно-степові види (*Perdix perdix* L., *Crex crex* L., *Coturnix coturnix* L.) відмічені на семи об'єктах; не виявлені вони тільки на території заповідного урочища «Кут», що пов'язане із відсутністю репрезентативних для них екоотопів. Три види голубів (*Columba oenas* L., *C. palumbus* L., *Streptopelia turtur* L.) лісового фауністичного комплексу зустрічаються у всіх заказниках і заповідних урочищах, окрім «Новодиканського», де дереватні угруповання представлені тільки чагарниковими угрупованнями. *Streptopelia decaocto* Fr., яка здебільшого є євритопним видом, надає перевагу синантропним екоотопам. Тому й не виявлений цей вид у ряді об'єктів (заказниках «Демидівський», «Новодиканський» та заповідному урочищі «Дубина»), які дещо віддалені від населених пунктів.

За результатами аналізу соціологічних статусів видів мисливської фауни з'ясовано, що більшість видів (36) є звичайними для регіону (або в цілому або звичайними на міграціях); рідкісними й нечисленними (в цілому та на міграціях) є 20 видів (відповідно по 10 для кожного статусу).

Нами встановлено, що площа природно-заповідних об'єктів ландшафтного рівня охорони (заказників, заповідних урочище) Решетилівського району дозволяє в цілому забезпечити видову різноманітність мисливської фауни. Однак, ефективність збереження видової різноманітності залежить також від різноманітності екосистем, які охороняються в об'єктах, встановлених режимів охорони та дотримання природоохоронного законодавства і у відношенні функціонування об'єктів ПЗФ, і ведення мисливського господарства, і культури полювання як виду регламентованої рекреаційної діяльності.

Із метою відтворення фауни Решетилівського району, як і в цілому Полтавської області, доцільно застосовувати екологізовані підходи до збереження екосистем. Нами пропонуються такі основні: зменшити внесення отрутохімікатів та засобів боротьби із бур'янами та шкідниками сільськогосподарських культур на сільськогосподарські угіддя, насамперед, із тими, які межують із природно-заповідними територіями; створювати навколо заповідних об'єктів і водотоків охоронних або захисних зон, які б виконували буферні функції для природної біорізноманітності; заборонити пали сухої степової, водно-болотної рослинності, пожнивних решток, лісосмуг та ін.,

забезпечувати ведення мисливського господарства на засадах сталого розвитку в контексті відтворення дичини, збереження середовищ існування диких тварин, забезпечення оптимальності міграційних шляхів, припинення фрагментації природних комплексів, контроль за веденням мисливського господарства; застосування екологічно й науково обґрунтованих підходів до полювання. Для підвищення ефективності збереження, відтворення та охорони мисливської фауни Решетилівщини доцільно розширювати площу існуючих природно-заповідних об'єктів району з метою якнайбільшого покриття охороною цілісних природних комплексів, створювати нові заповідні об'єкти (пропонується створити заказники «Журавлівська балка», «Балка Бузова», «Андріївський» та ін.).

Список використаних джерел:

1. Регіональна екомережа Полтавщини [за заг. ред. О. М. Байрак]. – Полтава: Верстка, 2010. – 218 с.
2. Смоляр О. В. Стан збереження мисливської фауни на об'єктах природно-заповідного фонду Решетилівського району Полтавської області // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України : м-ли Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, ПНПУ імені В. Г. Короленка, 17-18 квітня 2014 р. – Полтава : Астрія, 2015. – С. 40–42.
3. Смоляр Н. О., Смоляр О. В. Концепція природозаповідання Полтавському регіоні на сучасному етапі // Природа Західного Полісся та прилеглих територій. – 2017. – Т.1. – №14. – С. 77–83.